

ALTERNATIVNI TRŽNI CENTAR U REVITALIZOVANOM OBJEKTU LOŽIONICE U NOVOM SADU**ALTERNATIVE SHOPPING MALL IN REVITALIZED ROUNDHOUSE IN NOVI SAD**

Maja Borenović, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – ARHITEKTURA

Kratak sadržaj – Temu master rada predstavlja revitalizacija enterijera objekta Ložionice u Novom Sadu. Rad se sastoji od analize postojećeg stanja i predloga rešenja revitalizacije objekta. Predlog rešenja revitalizacije predstavlja prenamenu industrijskog objekta u tržni centar, koji se bavi proizvodnjom i plasiranjem unikatnih umetničkih i zanatskih proizvoda, čiji proizvođači su đaci, studenti i mladi dizajneri novosadskih srednjih škola i fakulteta.

Ključne reči: *Ranžirna stanica, tržni centar, revitalizacija*

Abstract – This project presents interior revitalization of Roundhouse building in Novi Sad. The paper consists of an analysis of the current situation and a revitalization proposal. The proposal presents the industrial building transformation into the shopping mall, which is engaged in the production and placement of unique artistic and craft products, produced by pupils, students and young designers of Novi Sad high schools and faculties.

Keywords: *Roundhouse, Shopping mall, Revitalization*

1. UVOD

Objekat Ložionice, kao i ceo kompleks Ranžirne stanice, smatra se industrijskim nasleđem Novog Sada. Grad Novi Sad je i ranije bio razvijen industrijski grad kojem svedoče mnogobrojne građevine koje su se bavile, ili se još uvek bave, različitim oblicima proizvodnje. Pod industrijskim nasleđem smatrani su oni objekti u kojima se nekada nešto proizvodilo, bilo da je reč o starim manufakturama, fabrikama ili skladištima. Vremenom ovakvi objekti postaju prevaziđeni ili izgube svoju prvobitnu namenu, tako da ostaju prepušteni zubu vremena ili čak budu podvrgnuti rušenju. I pored planskih rušenja zbog širenja grada, Novi Sad je uspeo da sačuva izvestan broj industrijskih objekata, ali i dalje postoji veliki broj istih koji nisu u funkciji.

Cilj istraživanja ovog rada je utvrđivanje mogućnosti i značaja revitalizacije Ranžirne stanice, uzimajući u obzir očuvanje postojećeg stanja objekta, kao i razvoj kvartova u okruženju i potrebe njihovih stanovnika.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Marko Todorov, red.prof.

Takođe, bitan značaj ovog načina revitalizacije predstavlja podrška i edukacija proizvođača tržnog centra, koji su učenici i studenti različitih profila, što doprinosi razvoju kulture i privrede na nivou Novog Sada i regije.

2. KOMPLEKS RANŽIRNE STANICE

Analizirano područje obuhvata površinu od 10.56 ha i nalazi se u severozapadnom delu grada, na granici između Novog naselja i Detelinare. Ova prostorna celina pravilnog ortogonalnog oblika pruža se duž Bulevara Evrope, čija osovina predstavlja severoistočnu granicu građevinskog rejona. Osovinama ulica Radomira Raše Radujkova i Simeona Piščevića definisana je severozapadna i jugozapadna granica, a osovinom produžetka Ulice Branka Bajića, jugoistočna.

Uz centralni objekat Ložionice sačuvan je veći broj raznovrsnih objekata koji su bili neophodni za obavljanje zaokruženog procesa remonta prvo parnih, a kasnije električnih lokomotiva.

2.1. Objekat Ložionice

Objekat Ložionice je podignut 1911. godine, prema projektu Gistava Ajfela. Može se pretpostaviti da se radi o varijanti jednog od tipskih projekata kakvi su postojali, za ovu vrstu delatnosti, u svim većim gradovima srednje Evrope.

Slika 1. *Objekat ložionice [1]*

Ložionica je visoko parterni objekat polukružne osnove sa dvoslivnim krovom, koji ima visoko podignuto sleme, široko izvedene vode i pokrivač od talasastog eternita [1]. Na koti slemena su, sa južne strane, dva ventilaciona otvora koja su izgrađena od drveta u formi "kućica" sa dvoslivnim krovom. Krov je građen u kombinaciji horizontalno postavljenog daščanog sloga i u pravilnom ritmu postavljenih greda. Nezaklonjena i dobro vidljiva, noseća gvozdena, konstrukcija krova izvedena je u kombinaciji mreže raspinjača i glavnih nosača i ona, kao takva daje poseban kvalitet sačuvanim vrednostima objekta.

Iz središta prostora obuhvaćenog polukružnim gabaritom Ložionice, iz jedne tačke gde je smešten mehanizam okretnice, parterno se prostiru kanali sa šinama, koji se radijalno šire sve do unutrašnjosti samog objekta. Tih kanala ima ukupno 22 i oni u Ložionicu ulaze kroz isti broj velikih portala građenih u konstrukciji plitkog segmenta u dva reda opeke.

Portali su zatvoreni krilima sa osnovnom konstrukcijom od gvozdene cevi. Na pojedinim krilima izvedena su i manja jednokrila vrata u funkciji posebnih pešačkih prolaza.

Na širokom polukrugu spoljnog zida je niz prozorskih otvora većih dimenzija u konstrukciji plitkog segmenta i podelom gvozdanim šprosnama na 48 zastakljenih pravougaonih polja. Izgled i stilski usklađena obrada dve kraće, bočne fasade kalkanskih zidova, veoma doprinose ukupnoj arhitektonskoj vrednosti objekta. Odnos fasadne opeke i ravnih malterisanih površina ovih fasadnih zidova takođe je dobro usklađen. U parteru je niz od po pet prozorskih otvora, a iznad centralnog prozora je na zabatu veći okulus.

U okviru Ložionice i ukupne delatnosti remonta parnih lokomotiva, od ukupno 45 objekata koji su bili u funkciji Ložionice, kao sastavni deo kompleksa i od značaja su upravna zgrada i vodotoranj. U neposrednoj okolini su i kolska radionica, depo šinobusa i „železnička kolonija“ od četiri slobodnostojeće tipske stambene kuće [2].

2.2. SWOT analiza

SWOT ANALIZA- predstavlja alat za planiranje koji se koristi da se analizira postojeće stanje. SWOT predstavlja akronim za:

STRENGTHS- snage

WEAKNESSES- slabosti

OPPORTUNITIES- mogućnosti

THREATS- pretnje

Ova analiza predstavlja rezime jakih strana, slabosti, mogućnosti i pretnji analiziranog objekta.

2.2.1. STRENGTHS- Snage

Objekat Ložionice se nalazi na veoma frekventnoj lokaciji u Novom Sadu. Ceo kompleks leži na raskrsnici Bulevara Evrope i Ulice Radomira Raše Radujkova, koja danas predstavlja jednu od prometnijih raskrsnica grada.

Kao što je već navedeno, objekat Ložionice ovog kompleksa, predstavlja delo konstruktora i inženjera Gistava Ajfela. Ajfel je zaslužan i za gradnju drugih objekata širom Vojvodine.

Objekat kao što je Ložionica je autentične arhitekture. U vreme svog nastanka, ovaj objekat je blizak arhitekturi koja se sreće u gradovima srednje Evrope. Novi Sad, kao i ceo region, ovim arhitektonskim delom dobija novi spomenik industrijskog nasleđa.

Konstrukcija objekta je stabilna i potreban joj je minimum održavanja, čišćenja i premazivanja.

2.2.2. WEAKNESSES- Slabosti

Slika zatečenog stanja dovodi do zaključka da objekat Ložionice nije održavan niti su vršene bilo kakve popravke. Ložionica se nalazi u najboljem stanju u odnosu na druge objekte koje pripadaju kompleksu Ranžirne stanice. Svi pomoćni objekti kompleksa su pretrpeli mnogo veću štetu jer nisu korišćeni duži vremenski period.

Sa spoljašnje strane fasadnih zidova Ložionice, dograđivani su manji parterni objekti od metala, drveta i opeke koji su imali različitu namenu. Ti objekti danas služe kao dodatne radionice i magacinski prostori i direktno su povezani sa unutrašnjim prostorom objekta. Unutrašnji plato, kao i kompletno parterno uređenje kompleksa, veoma su zapušteni i zaprljani. Travnate površine su neuredne i potpuno obrasle grmljem. Šine sa drvenim pragovima kao i centralni mehanizam su u potpunosti pod korozijom. Podna obloga u unutrašnjosti objekta je od betona, međutim, pod je prekriven zemljom, šutom i gareži. Vrata i prozori Ložionice su pretrpeli najviše promena. Neki otvori su narušeni dograđivanim objektima dok je druga potrebna kompletna rekonstrukcija.

Preko čelične konstrukcije se prostiru drvene grede koje su nosaši daščane podloge za krovni pokrivač. Sva drvena krovna konstrukcija je veoma dotrajala kao i krovni pokrivač od salonita.

2.2.3. OPPORTUNITIES-Mogućnosti

U skladu sa uslovima Zavoda za zaštitu spomenika kulture Novog Sada, svi postojeći, sadržajno i funkcionalno preživeli prostori i objekti kompleksa, treba da se iskoriste i prilagode savremenim potrebama. Objekat Ložionice, sa mehanizmom skretnice i sistemom kanala i šina je potrebno sačuvati, izvornog izgleda, horizontalnog i vertikalnog gabarita, oblika i nagiba krova, originalnih materijala i svih konstruktivnih i dekorativnih elemenata.

Opšte prihvaćeno mišljenje u pogledu stare ranžirne stanice:

1 zatečeni objekat po pitanju očuvanja graditeljskog nasleđa suviše je jedinstven da bi se koristio za skladištenje

2 lokacija je veoma pogodna za atraktivnije sadržaje, kako zbog položaja u odnosu na frekventne saobraćajnice tako i zbog same forme Ložionice

3 lokacija je pogodna za organizovanje i oživljavanje društvenog života ovog dela grada

2.2.4. THREATS- Pretnje

Prema uslovima Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Novog Sada, unutar granice plana na spisku prethodne zaštite, a u postupku za proglašenje je objekat zgrade Ložionice. Evidentiranje ovog objekta kao dobra koje uživa prethodnu zaštitu oglašeno je 7. marta 2003. godine, što znači da je prethodna zaštita istekla. Imajući u vidu da zgrada Ložionice ne uživa režim prethodne zaštite, ne može se govoriti ni o zaštićenoj okolini [3].

3. PREDLOG REVITALIZACIJE

Uzimajući u obzir sve prethodne analize postojećeg stanja, predlog prenamene analiziranog objekta je proizašao najpre iz konteksta u kom se objekat Ložionice nalazi. Prisustvo frekventnih saobraćajnica, gradnja stambenih i poslovnih objekata nametnula je funkciju prostora koji će zadovoljiti potrebe stanovnika Novog Sada (okolnih gradskih četvrti) kao i njegove posetioce. Novoprojektovano rešenje predstavlja tržišni centar.

Vodeći se mišljenjem da tržišni centri imaju tendenciju da svi izgledaju isto jer njihova ekonomska funkcija i poslovni model diktiraju i određeni dizajn, javlja se

potreba za alternativnim rešenjem ovakvog komercijalnog sadržaja. Tržni centar koji se bavi proizvodnjom domaćih proizvoda mladih dizajnera iz oblasti umetnosti, arhitekture i zanatstva daje novi značaj ovoj nameni objekta. Prisustvo sve većeg broja manufakturnih radionica na tržištu nameće potrebu da se ovaj način proizvodnje podigne na viši nivo. Tako dajući šansu da afirmisani dizajneri dođu do očiju javnosti. Bitan aspekt ovakvog koncepta tržnog centra jeste povezivanje sa srednjim školama kao i novosadskim univerzitetom. Tek svršeni đaci i studenti dobijaju priliku za stručnom praksom, plasiranjem proizvoda ali i zaposlenjem nakon školovanja.

4. REŠENJE ENTERIJERA

Ono što najviše karakteriše ovaj kompleks, naročito objekat Ložionice jesu vagoni. Kako je vremenom ovaj objekat izgubio namenu, tako su i vagoni koji su ostali na tom mestu podlegli korodiranju i nefunkcionisanju.

Prilikom stvaranja koncepta idejnog rešenja, cilj je bio zadržati ovakva mašinska postrojenja, makar i u naznaci da su nekada bila korišćena i najvećim delom prisutna u ovom prostoru. Polazeći od toga, proizašao je jednostavan koncept koji predstavlja niz izložbenih paviljona na kanalima šina čija forma prati izgled Ložionice.

4.1. Organizaciona šema

Zbog oblika osnove, kao i sačuvanih postojećih elemenata, ne preostaje nijedna druga organizacija prostora osim radijalne podele. Paviljonski sistem predstavlja najzastupljeniji deo prostora. Ovom šemom paviljona dati su predlozi slaganja različitog modula paviljona prema načinu izlaganja proizvoda. Na mestima kanala šina, pored modularnih paviljona, predviđeni su prostori za lounge zone[4].

Slika 2. Lounge zona [4]

Intervencija koja je takođe izvršena je postavljanje pregradnih zidova kako bi se stvorile celine na obodu objekta, uz zabatne zidove, koje služe kao prostori administracije ali kao i sanitarni čvorovi.

Glavni ulazi u objekat, postavljeni su na mestima najbližim lounge zonama kao i paviljonima koji imaju ugostiteljsku namenu ali i namenu naplatnog pulta. Na taj način omogućavaju lakše snalaženje i kretanje u prostoru. Oni korisnici koji žele da koriste tržni centar kao mesto socijalizacije, na ovaj način im je kretanje usmereno ka ovim odgovarajućim zonama. Pored glavnih, postavljeni su i sporedni ulazi u objekat. Ovi ulazi namenjeni su

zaposlenima koji koriste administrativne prostore, kao i korisnicima konferencijske sale. Kretanje kroz objekat prati liniju unutrašnje (severne) fasade objekta, tako da je lako sagledavanje ovog prostora iz bilo kog ugla. Uz spoljašnju fasadu, na mestima između prozorskih otvora, predviđene su instalacije u ulozu zelenih zidova. Na taj način, u enterijer industrijskog objekta je uveden motiv prirode.

4.2. Tipovi paviljona

Slika 3. Izložbeni paviljoni [5]

Modularni sistem paviljona koji su proistekli iz koncepta vagona, je podeljen tako da postoje izložbeni i radni paviljoni. Izložbeni paviljoni su u najvećoj meri prisutni u prostoru[5]. Radni paviljoni su postavljeni uz one zone izložbenih paviljona kako bi služili kao privremene radionice ili umetnički ateljei. Pored ovih, radni paviljoni imaju i funkciju naplatnog pulta. Prisustvo naplatnog pulta kao jedinstvene celine u prostoru, kao prednost ima to da se dizajn izložbenih paviljona ne narušava a isto tako navodi korisnike da se kreću kroz prostor imajući u vidu sve izložbene prostore.

Takođe, modularna jedinica paviljona, može da se pojavi u funkciji ugostiteljskog objekta. U tom smislu, zbog narušavanja koncepta paviljona sa svojim mobilijarom, taj ugostiteljski objekat ne treba da zahteva veće intervencije po pitanju instalacija potrebnih jednoj ovakvoj nameni. Naime, cilj je da se i proizvodi koji se služe u ovim paviljonima, kao što su hrana i piće, tretiraju kao i proizvodi tržnog centra, tj. kao izložbeni artikli.

4. RASVETA

Prilikom dizajniranja prostora kao i odabira odgovarajuće rasvete koristili su se ambijentalno, akcentovano i radno osvetljenje.

Da bi neki objekat bio akcentovan, to se najbolje postiže, naročito u ovako gabaritnom objektu, akcentovanim osvetljenjem. Naime, u okviru svake modularne jedinice, na spoju bočnih zidova i krova, postavljen je niz usmerenog osvetljenja ka mobilijaru koji se nalazu u središnjem delu paviljona. U zavisnosti od tipa mobilijara koji se nalazi u modularnoj jedinici, akcentovano svetlo se podešava usmeravanjem svetlosnog snopa ka proizvodu koji se izlaže. Na taj način daje se jasan pregled proizvoda, ali i skreće pažnja posmatrača.

S obzirom da paviljonski sistem zauzima najveći deo prostora, tako je i akcentovano svetlo najzastupljenije u ovom objektu.

Ambijentalno osvetljenje karakteriše prostore kao što su paviljoni ugostiteljske namene, lounge zone i konferencijska sala. U svakom od ovih prostora se nalazi druga vrsta rasvete ali ono što ih sve karakteriše je utisak koji treba da ostvare, a to je osvetljavanje jednog ambijenta kao celine.

Kao ambijentalno osvetljenje koristile su se žičane visilice različite svetlosne jačine, u zavisnosti od prostora koji osvetljavaju. Izbor materijala rasvete je u ovom slučaju takođe bio od velike važnosti kako se ne bi narušio celokupan utisak prostora.

Radno/namensko osvetljenje predviđeno je kao opna ovog prostora. Naime, radno tj. namensko osvetljenje je postavljeno uz zidove severne i južne fasade objekta ali i na krovnoj rešetki koja se proteže celim prostorom. Uz zidove severne fasade, sa strane ulaznih portala, postavljene su zidne lampe koje podsećaju na ulične bandere. Nasuprot tome, uz zidove južne fasade, sa strane prozorskih otvora a na mestima kompozicije zelenog zida, postavljeno je neonsko osvetljenje sa dekorativnim natpisima.

4. ZAKLJUČAK

Tretirajući objekat Ložionice, kompleksa Ranžirne stanice, kao objekat dobrih konstruktivnih karakteristika, velikog potencijala za oživljavanje, stvoren je prostor gde se novo i staro prožimaju i povezuju tako da ne ometaju jedno drugo.

Ovaj projekat je samo jedan od velikog broja rešenja koji bi se mogli sprovesti pri revitalizaciji objekta Ložionice. Vodeći se planovima za razvoj grada može se zaključiti da bi celokupna regeneracija ove braunfield lokacije programski i sadržajno obogatila stambeno naselje sa više desetina hiljada stanovnika, na čijem se rubu nalazi. Takođe, istovremeno bi obezbedila gradu novu multifunkcionalnu žičnu tačku kulturnog, društvenog ali i potrošački orijentisanog života.

5. LITERATURA

- [1] Autorsko delo, *Fotografija*
- [2] D.Stančić, "Novi Sad od kuće do kuće", Novi Sad, Zavod za zaštitu spomenika kulture Grada Novog Sada, 2005.
- [3] „Plan detaljne regulacije stare Ranžirne stanice u Novom Sadu”, Novi Sad, Službeni list Novog Sada, broj:52, strana:1633
- [4] Autorsko delo, *Prostorni prikaz*
- [5] Autorsko delo, *Prostorni prikaz*

KRATKA BIOGRAFIJA:

Maja Borenović rođena je u Novom Sadu 1993. godine. Osnovne studije arhitekture završila je na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Arhitektura – Dizajn enterijera odbranila je 2019.god.